

UNIVERSITATEA DE NORD BAIA MARE
Facultatea de Litere
MASTERAT DREPTURILE OMULUI

Dreptul la un proces echitabil

Coordonator Științific

Prof.univ.dr.Irina Moroianu Zlătescu

Masterand

Dunca Isadora Ioana

Cuprins

Studiu introductiv

- 1. Noțiunea de proces echitabil**
- 2. Domeniul de aplicare al art.6 din CEDO**
  - 2.1. Publicitatea procesului**
  - 2.2. Egalitatea armelor**
  - 2.3. Principiul contradictorialității**
  - 2.4. Motivarea hotărârilor și dreptul la tăcere al acuzatului**
  - 2.5. Prezumția de nevinovăție**
  - 2.6. Dreptul de a fi informat cu privire la natura acuzației și acordarea timpului și facilităților necesare pregătirii apărării**
  - 2.7. Dreptul la apărare**
- 3. Dreptul părților la soluționarea cauzelor penale într- un termen rezonabil**

Studiu introductiv

Declarația Universală a Drepturilor Omului constituie o referință fundamentală a drepturilor și libertăților omului. În Declarație se arată că baza libertății, dreptății și păcii în lume este recunoașterea demnității inerente tuturor membrilor familiei umane și a drepturilor lor egale și inalienabile. Aceasta își propune să creeze o lume a libertății și demnității care trebuie să aparțină tuturor oamenilor, indiferent de religie, rasă sau sex. În temeiul Declarației s-au elaborat pacte, tratate, convenții și constituții. Constituția României a privit cu optimism acest act esențial pe care l-a tratat cu respectul cuvenit considerându-l crezul democrației și libertății românești. Declarația Universală este unul dintre izvoarele dreptului românesc actual și o importantă sursă de informare pentru Curtea Constituțională chemată să se pronunțe asupra conformității legii cu Constituția, cu Declarația cu tratatele, pactele și convențiile internaționale la care România este parte. Atât Declarația, cât și Constituția obligă autoritățile, mai ales justiția și implicit justiția constituțională, la respectarea drepturilor și libertăților fundamentale, printre care și acele drepturi și libertăți prin intermediul cărora se asigură neatingerea laturii spirituale a personalității umane. Protecția drepturilor omului presupune înainte de toate existența unor garanții și mecanisme pentru asigurarea exercitării lor. Dintre acestea, mecanismele jurisdicționale s-au dovedit a fi cele mai eficiente. Ele au la bază exercitarea unor jurisdicții ce au competența să examineze plângerile și contestațiile ce își găsesc temeiul în încălcarea drepturilor omului și trebuie să pronunțe hotărâri cu caracter obligatoriu pentru cei interesați.

Al doilea act de o importanță indubitabilă este Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Introducerea sa a fost tradusă în mai multe limbi vorbite în Europa Centrală și Orientală. Aceasta este destinată să fie cunoscută de un public cât mai larg și în acele țări care își pregătesc intrarea lor într-o Europă fundamentată pe o democrație pluralistă, pe supremația dreptului și a drepturilor omului. Convenția constituie baza acțiunii permanente desfășurate de Consiliul Europei ca deținător al patrimoniului european în domeniul drepturilor omului. În textul Convenției se prevede că statele care ratifică acest act acceptă în mod automat dubla obligație ce decurge din art.1. Adică, ele trebuie să se asigure că dreptul lor intern este compatibil cu Convenția și să înlăture orice necunoaștere a drepturilor și libertăților protejate de aceasta. Trebuie precizat însă faptul că nici măcar în sfera drepturilor omului nu există o concordanță deplină între optica teoretică și realitatea existentă în unele țări sau continente. Cel mai elocvent exemplu îl constituie pedeapsa cu moartea. Dacă în majoritatea țărilor lumii aceasta a fost abolită, realitatea ne arată totuși că nu puține țări o mai mențin în timp ce pretind a fi țări civilizate, democratice.

Atât Declarația Universală a Drepturilor Omului, cât și Convenția Europeană a Drepturilor Omului militează pentru respectarea demnității umane și dezvoltarea individului ca personalitate unică și distinctă însă care are aceleași drepturi și libertăți cu ceilalți.

1. Noțiunea de proces echitabil

Dreptul la un proces echitabil ocupă un loc special printre drepturile fundamentale recunoscute într-o societate democratică a cărui garantare trebuie să fie inerentă oricărui sistem de drept.

Dispoziția introdusă în art.21 alin.3 din Constituția României face doar o referire la un „proces echitabil”, fără să lămurească această sintagmă. În Dicționarul explicativ al limbii române, cuvântul „echitabil” este explicat ca fiind „întemeiat pe dreptate, pe adevăr, just, drept, nepărtinitor”. În Dicționarul de procedură penală se consideră că „în reglementarea procesuală, „echitatea” presupune o deplină egalitate a tuturor participanților la procesul penal, iar în realizarea acestuia echitatea nu poate fi separată de ideea fundamentală potrivit căreia toate persoanele care au încălcat legea trebuie să fie sancționate și nici un nevinovat să nu fie pedepsit.”¹ În acest mod se exprimă cerința unui echilibru între apărarea interesului general al societății, de pedepsire a tuturor infractorilor și interesul legitim al fiecărei persoane nevinovate de a nu fi supusă constrângerii penale; pentru aceasta este necesar , pe de o parte să existe autoritatea judiciară corespunzătoare pentru a aplica corect și nepărtinitor legea penală celor care au săvârșit infracțiuni , obligată prin lege să acționeze în acest sens, deci să afle adevărul despre infracțiunea săvârșită și autorul ei, precum și aplicarea pedepsei în caz de vinovăție, dar totodată să se asigure ca nici o persoană să nu fie cercetată sau judecată pentru o infracțiune pe care nu a săvârșit-o.

Manifestarea unei preocupări permanente de a nu se aduce , nejustificat, atingere drepturilor și libertăților fundamentale consfințite în Constituție, presupune garanții puternice care să împiedice orice abuz și să înlăture consecințele unor încălcări ale legii făcute de autoritățile judiciare în privința prezumției de nevinovăție, a dreptului la apărare, a libertății individuale, a demnității umane, a vieții intime.

„În urma revizuirii Constituției României(art.23, alin.2 și art.27, alin3), arestarea preventivă și percheziția nu se pot dispune decât de un judecător , ca exponent al imparțialității și al independenței justiției. Această cerință a Constituției își are justificarea prin statutul judecătorilor care formează instanța judecătorească. Soluționarea justă a cauzelor penale este garantată prin condițiile în care se desfășoară ședința de judecată: publicitate, oralitate, contradictorialitate, nemijlocire, egalitate de arme, toate garanții ale unui proces echitabil.”²

Pentru a se asigura un echilibru între cei care susțin învinuirea și cei chemați să răspundă din punct de vedere penal, trebuie instituite anumite garanții procesuale, care constituie cerințe ale unui proces echitabil, adică nu pot lipsi dispoziții care consacră prezumția de nevinovăție, garantarea libertății persoanei, dreptul la apărare, dreptul la viața intimă prin inviolabilitatea domiciliului și a corespondenței, adică principii fundamentale ale procesului penal.

---

¹ G.Antoniou, N.Volonciu, N.Zaharia, **Dicționar de procedură penală**, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1988, p. 97

² G.Theodoru, **Tratat de drept procesual penal**, ediția a 2a, Ed. Hamangiu, București, 2008, p. 67

2. Domeniul de aplicare al art. 6 din CEDO

Analizând dispozițiile art.6 din CEDO , care au în vedere un proces echitabil, se poate constata că acestea se referă la unele cerințe fără de care procesul nu este echitabil. Astfel, se cere accesul liber la un tribunal imparțial și independent, atât în ce privește judecarea și soluționarea conflictului de drept penal, cât și luarea oricărei măsuri de constrângere asupra unor drepturi și libertăți fundamentale. În ce privește prima cerință, acesta este asigurată în procesul nostru penal , deoarece numai o instanță judecătorească are dreptul la jurisdicție , să aplice pedeapsa infractorilor. Tot în România, în procesul penal există separația între funcția procesuală de acuzare, exercitată de un procuror, care aduce în fața tribunalului suspectul și funcția de jurisdicție, exercitată de instanța de judecată, care judecă și soluționează definitiv conflictul de drept penal, nici o pedeapsă nu poate fi aplicată decât de instanța judecătorească.

În legătură cu aceste cerințe la care se referă art.6 alin.1 din Convenție, Curtea Europeană a Drepturilor Omului are o practică bine cristalizată și constantă , care oferă un tablou complet al situațiilor juridice , cu care pot fi confruntate instanțele judecătorești naționale, în legătură cu fiecare dintre cele trei elemente care alcătuiesc structura exigenței exprimate de Convenție în această privință și anume: i)tribunal stabilit de lege, ii)tribunal independent, iii)tribunal imparțial.

„Tribunalul stabilit prin lege” este una dintre condițiile esențiale promovate de Convenție pentru a asigura condițiile obiective ale unei judecăți echitabile. La sintagma „stabilit prin lege” se aplică o interpretare extensivă a termenului. Convenția nu are în vedere numai baza legală a existenței tribunalelor, ci și orice dispoziție din dreptul intern referitoare la: competență, compunerea instanței, mandatul, incompatibilitatea și recuzarea magistraților ș.a.

Un al doilea element al exigenței formulate prin art.6, alin.1 din Convenție, îl constituie „dreptul la un tribunal independent”. Astfel, „instanța europeană a arătat că sintagma semnifică încrederea pe care , într-o societate democratică, tribunalele trebuie să o inspire justițiabililor. Or, pentru a se lua în considerare existența unei posibile bănuieli legitime de lipsă de independență a unei jurisdicții, elementul determinant constă în a se ști dacă aprehensiunile celui interesat pot trece ca obiectiv justificat”³

Un element important al îndeplinirii acestei condiții constă în faptul că , după pronunțarea unei hotărâri care devine definitivă și irevocabilă ,deci obligatorie, aceasta să nu mai poată fi modificată de o autoritate nejudiciară, în detrimentul uneia dintre părțile procesului soluționat definitiv. O altă problemă importantă o constituie faptul că obligația judecătorilor de a se conforma unei jurisprudențe stabilite în secțiile unite ale instanței supreme a unei țari nu contravine caracterului independent al unui tribunal, deoarece reunirea în camere sau secții a unei înalte jurisdicții are ca scop conferirea unor autorități deosebite unor decizii de principiu în

---

³ V. Pătulea, **Proces echitabil- Jurisprudența comentată a Curții Europene a Drepturilor Omului**, Institutul Român pentru Drepturile Omului, București, 2007, p.129

domenii importante ale activității judiciare, fără ca prin aceasta să se aducă atingere dreptului și îndatoririi instanțelor de rang inferior de a examina în totală independență cauzele concrete ce le sunt deduse spre rezolvare.

Curtea a făcut o observație importantă cu privire la această sintagmă precizând că, prin calitatea de tribunal independent , se înțelege un organ de plină jurisdicție, care corespunde, printre altele, exigenței independenței față de executiv ,față de părți și față de puterea legislativă , impunându-se examinarea statutului care asigură independența fiecărui membru din compoziția tribunalului.

Cea de-a treia componentă a exigenței formulate de art.6, alin.1 din Convenție o constituie „dreptul la un tribunal imparțial”. Potrivit jurisprudenței instanței europene, imparțialitatea se definește ca fiind absența oricărei idei preconcepute privitoare la soluția unui proces. Instanțele de judecată, indiferent de tipul lor și de scara ierarhică pe care sunt plasate, trebuie să se supună acestui principiu al imparțialității. Această doleanță se poate răsturna prin orice probă contrară. Noțiunea de „imparțialitate” trebuie luată într-un dublu sens: demersul subiectiv, adică încercarea de a se determina convingerea personală a unui judecător într-o anumită împrejurare și demersul obiectiv prin care se urmărește a se determina dacă judecătorul cauzei oferă garanții suficiente pentru a se exclude , în persoana sa orice bănuială legitimă.

„Curtea a arătat că în atribuțiile sale, atunci când are de făcut aprecieri în privința imparțialității obiective a tribunalului , constă în a determina dacă , independent de conduita personală a membrilor tribunalului, unele împrejurări sau fapte ce se pot verifica , autorizează punerea în discuție a imparțialității tribunalului. De aceea , orice judecător despre care se poate crede că nu ar fi pe deplin imparțial cu privire la judecarea cauzei ce i-a fost repartizată spre soluționare este obligat să se abțină să o examineze.”⁴

2.1. Publicitatea procesului

Prin art.6 alin.1 din Convenția europeană a drepturilor omului sunt stabilite elementele ale unui proces echitabil care constituie „garanțiile unei bune justiții”. Aici este impusă ca o condiție distinctă a unui proces echitabil , publicitatea acestuia : fiecare persoană are dreptul la judecarea sa în mod public. În această privință CEDO constituie un îndreptar și pentru instanțele judecătorești din România referitor la obligația lor de a respecta principiul publicității care figurează astfel în Codul de procedură civilă, art.121 și respectiv Codul de procedură penală prin art.290.

Astfel, potrivit art.121 din Codul de procedură civilă, „ședințele vor fi publice, afară de cazurile cand legea dispune altfel. Instanța poate să dispună ca dezbaterile să se facă în ședință secretă, dacă dezbaterile publice ar putea vătăma ordinea sau moralitatea publică sau pe părți. În acest caz părțile vor putea fi însoțite , în afară de apărătorii lor , de cel mult două persoane desemnate de ele. Hotărârea se pronunță întotdeauna în ședință publică.”

---

⁴ V.Pătulea, op.cit., p. 136

Potrivit art. 290 din Codul de procedură penală, „ședința de judecată este publică. Minorii sub 16 ani nu pot asista la ședința de judecată. Dacă judecarea în ședință publică ar putea aduce atingere unor interese de stat, moralei, demnității sau vieții intime a unei persoane, instanța, la cererea procurorului, a părților ori din oficiu, poate declara ședința secretă pentru tot cursul sau pentru o anumită parte a judecării cauzei. Declararea ședinței secrete se face în ședință publică, după ascultarea părților și a procurorului când participă la judecată. În timpul când ședința este secretă nu sunt admiși în sala de ședințe decât părțile, reprezentanții acestora, apărătorii și celelalte persoane chemate de instanță în interesul cauzei.”

Convenția Europeană a Drepturilor Omului a subliniat că principiul publicității procedurilor judiciare nu este absolut, autoritățile naționale având posibilitatea de a ține seama de imperative de eficacitate și de economie.

În ceea ce privește pronunțarea hotărârilor, același articol 6 prevede faptul că acestea trebuie să fie pronunțate în mod public. Practica judiciară a instanțelor din România este fermă în sensul că nerespectarea acestei cerințe exprese, conținute atât în art.121, alin.3, C.proc.civ. cât și în art.310 C.proc.pen., constituie încălcarea a principiului publicității și se pedepsește cu nulitate.

Cu privire la accesul altor persoane în sala de judecată, atunci când instanța a hotărât ca dezbaterile să se facă în ședință secretă, codul de procedură penală prin intermediul art.290, alin.4 prevede că „în timpul când ședința este secretă, nu sunt admiși în sala de ședință decât părțile, reprezentanții acestora, apărătorii și celelalte persoane chemate de instanță în interesul cauzei”. Prin art.328 C.proc.pen se mai prevede că atunci „când ședința secretă a fost dispusă pe tot cursul desfășurării procesului, fiecare martor ,după ce va fi ascultat, va fi invitat să părăsească sala, dar să rămână la dispoziția instanței în preajma sălii.”

În ceea ce privește infracțiunile săvârșite de un minor art.484, alin2, C.proc.pen dispune că „la judecarea cauzei se citează, în afară de părți, serviciul de protecție a victimelor și reintegrare socială a infractorilor de la domiciliul minorilor, părinții acestuia , sau după caz, tutorele, curatorul, persoana în îngrijirea ori supravegherea căreia se află minorul, precum și alte persoane a căror prezență este considerată necesară de către instanță.” Materialele procesuale privitoare la desfășurarea judecării în ședință secretă, vor fi păstrate într-o anexă a dosarului cauzei, iar de conținutul său nu vor putea lua cunoștință decât procurorul, părinții și apărătorii.

„Referitor la minori, instanța europeană a statuat că și în situația în care nu există nici o normă precisă în statele contractante privitoare la vârsta de la care un minor răspunde penal , nu se poate spune a priori că procesul unui copil acuzat de săvârșirea unei fapte penale grave , chiar dacă are numai 11 ani, constituie în sine o încălcare a dreptului la un proces echitabil garantat de art.6 CEDO.”⁵ Totuși, Curtea a considerat că este esențial ca un copil aflat într-o asemenea situație să fie tratat , în derularea procesului, în așa fel încât să se poată ține seama de vârsta lui, capacitățile sale intelectuale și emoționale; ca atare, tribunalul este obligat să ia toate măsurile de natură a facilita înțelegerea procedurii de către acuzat și participarea sa la procedură.

În România, potrivit art.99, alin.1 C.pen. „minorul care nu a împlinit vârsta de 14 ani nu răspunde penal”. Deci, nu s-ar putea pune problema publicității judecării, pentru că infractorii

---

⁵ V.Pătulea, op.cit., p153

minori nici nu sunt trimiși în judecată. Dar, împotriva minorilor infractori pot fi luate măsuri educative printre care și măsura interării într-un centru de reeducare. Această măsură nu va fi luată de instanța de judecată care, de altfel, nici nu va fi sesizată întrucât organul de urmărire penală va da ordonanță de scoatere de sub urmărirea penală și va sesiza organul administrativ competent să examineze cazul și să ia eventual măsuri de ocrotire și de educare. Întrucât măsura internării într-un centru de reeducare este o măsură privativă de libertate, ea nu va luată în cadrul unei proceduri și ca atare se și în acest caz problema respectării principiului publicității acestei proceduri.

2.2. Egalitatea armelor

Așa cum rezultă din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului , principiul „egalității armelor” semnifică tratarea egală a părților pe toată durata desfășurării procedurilor în fața instanțelor de judecată, fără ca vreuna dintre ele să fie avantajată în raport cu cealaltă sau celelalte părți din proces. Acest principiu, de fapt, constituie numai un element component al noțiunii mai largi de „proces echitabil”, una dintre garanțiile privitoare la desfășurarea corectă a procesului judiciar prin care se vizează un just echilibru între părțile litigante.

2.3. Principiul contradictorialității

„Contradictorialitatea este un principiu fundamental atât al dreptului procesual civil, cât și al dreptului procesual penal, în sensul că în temeiul acestuia părțile pot să formuleze cereri, să propună și să administreze probe și să pună concluzii cu privire la toate problemele de fapt și de drept de care depinde corecta soluționare a procesului. Deci, contradictorialitatea îngăduie părților în litigiu să participe în mod activ la prezentarea , argumentarea și dovedirea drepturilor sau apărărilor lor în cursul desfășurării procesului având dreptul de a discuta și combate susținerile făcute de fiecare dintre ele, precum și de a-și expune punctul de vedere asupra motivelor instanței în scopul stabilirii adevărului și al pronunțării unei hotărâri legale și temeinice.”⁶

Așadar, așa cum se subliniază în literatura juridică, contradictorialitatea reprezintă motorul instanței . Procesul evoluează prin intermediul contradictorialității, prin intermediul unor contradicții succesive, pînă la hotărârea care va înlătura contradicția. Contradictorialitatea opune, dar și unește părțile în proces, deoarece niciuna dintre părți nu poate face nimic în instanță decât sub privirile celeilalte.

2.4. Motivarea hotărârilor și dreptul la tăcere al acuzatului

Motivarea hotărârilor . Hotărârea este actul prin care se finalizează procesul, ea reprezentând opera judecătorului al cărui conținut este rodul raționamentului prin care acesta

---

⁶ V.Pătulea, op.cit.p.177

supune o speță determinată regulii generale de drept. Evoluția acestui raționament reprezintă motivarea hotărârii. Aceasta este necesară pentru a o face înțeleasă și acceptată de părțile litigante , dar și pentru a permite când este cazul , instanțelor superioare să verifice dacă nu există lacune sau contradicții în raționamentul judecătorilor.

Referindu-se la obligația instanțelor de judecată de a-și motiva deciziile lor, Curtea a statuat ca art.6 din Convenție obligă, într-adevăr , instanțele să-și motiveze hotărârile lor , dar această obligație nu trebuie înțeleasă în sensul că ele trebuie să răspundă în mod detaliat la fiecare argument al părților procesului. Întinderea obligației de motivare a deciziilor variază în funcție de natura acestora . Este necesar să se țină seama , în special, de diversitatea capetelor de cerere ale acțiunilor și de motivele formulate în căile de atac exercitate de părți, de diferențele existente între statele contractante cu privire la izvoarele dreptului , de diferențele privitoare la prezentarea și redactarea hotărârilor judecătorești. Curtea mai insistă și asupra faptului că judecătorii trebuie să indice cu suficientă claritate motivele pe care își întemeiază deciziile pentru că numai astfel , de exemplu , un acuzat poate exercita căile de atac prevăzute de legislația națională.

2.5. Prezumția de nevinovăție

Prezumția de nevinovăție este un principiu potrivit căruia învinuitul sau inculpatul nu este obligat să probeze nevinovăția sa. Dacă există probe de vinovăție, învinuitul sau inculpatul are dreptul să probeze lipsa lor de temeinicie.

„Instituirea prezumției de nevinovăție nu are și nici nu putea avea drept scop împiedicarea cursului justiției , ci doar de a oferi garanții celor acuzați în penal că vor beneficia de un proces echitabil , ceea ce nu înseamnă nicidecum că aceștia vor beneficia de vreo imunitate în desfășurarea procedurilor judiciare în ceea ce ii privește.”⁷

Evident că pot exista, și chiar există, situații de erori judiciare sau chiar abuzuri judiciare, dar pentru rezolvarea unor astfel de situații există alte căi de protecție și reparare decât calea prezumției de nevinovăție. De altfel, prezumția de nevinovăție nici nu are un caracter absolut, ci poate fi răsturnată atunci când autoritățile statale competente fac dovada că persoanele în cauză au comis fapte penale și sunt răspunzătoare în fața societății și față de cei vătămați. Tocmai aceasta este misiunea acestor organe , iar pentru a se asigura că asemenea activități vor avea un caracter corect și echitabil au fost instituite proceduri judiciare riguroase, cu toate garanțiile necesare, asemenea proceduri putând fi împiedicate prin invocarea unei prezumții care poate fi răsturnată prin acestea.

---

⁷ V.Pătulea, op.cit., p.210

2.6. Dreptul de a fi informat cu privire la natura acuzației și acordarea timpului și facilităților necesare pregătirii apărării

În art.6, paragraf 3, lit.a din Convenția europeană a drepturilor omului se prevede în mod expres dreptul acuzatului „să fie informat în termenul cel mai scurt, într-o limbă pe care o înțelege și în mod amănunțit, asupra naturii și cauzei acuzației aduse împotriva sa.” Iar la litera b din același text este statuat și dreptul acuzatului să dispună de timpul și înlesnirile necesare pregătirii apărării sale.

„În legătură cu dreptul la informare, Curtea recunoaște că textul art.6 din Convenție , nu impune o formă specifică a modului în care acuzatul trebuie să fie informat cu privire la natura și cauzele acuzației care i se aduc.”⁸ A fost însă necesară intervenția instanței europene pentru lămurirea conținutului noțiunii de „informare”, Curtea făcând precizarea că aceasta nu semnifică altceva decât aducerea la cunoștința acuzatului a faptelor materiale ce i se reproșează și a calificării juridice ce i se dă.

2.7. Dreptul la apărare

În literatura juridică este subliniat faptul că dreptul de apărare are două sensuri: unul material, care cuprinde întregul complex de drepturi și garanții procesuale care asigură părților posibilitatea de a-și apăra drepturile, iar altul formal, care asigură părților dreptul de a-și angaja un apărător.

Art.6, paragraf 3, lit.c din Convenție garantează oricărui „acuzat” posibilitatea de a se apăra de acuzația ce i se aduce , în trei modalități: acuzatul se poate apăra singur, poate fi asistat de un apărător la alegerea sa sau poate fi asistat gratuit de un apărător din oficiu.

Dreptul acuzatului de a se apăra singur nu trebuie confundat cu prezența personală a acestuia în instanță. Așa cum a subliniat instanța europeană , chiar dacă nu este menționat expres în art.6 din Convenție, dreptul de a lua parte personal la dezbaterile procesului său decurge din scopul obiectul ansamblului acestui text: dreptul la un proces echitabil. Astfel, dacă acuzatul are posibilitatea , iar cauza nu face parte dintre cauzele deosebit de grave care necesită un reprezentant legal, acesta se poate reprezenta singur.

În ceea ce privește dreptul acuzatului de a fi asistat de un apărător la alegerea sa, Curtea a hotărât că acesta este unul dintre elementele fundamentale al asigurării unui proces echitabil.

Dreptul acuzatului la asistență juridică din oficiu, gratuită apare atunci când acuzatul nu se poate apăra singur sau nu dispune de posibilitatea de a remunera un apărător. Astfel, Convenția îi recunoaște dreptul la asistență judiciară gratuită, asistență care va fi asigurată de un avocat numit din oficiu, atunci când interesele unei bune administrări a justiției impun prezența unui apărător.

---

⁸ V.Pătulea, op.cit., p.217

De asemenea, potrivit Convenției Europene, mai constituie garanții ale unui proces echitabil și dreptul de a nu fi judecat sau pedepsit de două ori pentru aceeași faptă, precum și dreptul de a nu fi pedepsit pentru o faptă care, în momentul săvârșirii nu era prevăzută ca infracțiune.

Orice inechitate în desfășurarea și soluționarea cauzei trebuie să fie sancționată și cel vătămat trebuie să aibă dreptul la despăgubiri.

3. Dreptul părților la soluționarea cauzelor penale într-un termen rezonabil

Pentru a realiza scopul procesului penal de a contribui la apărarea ordinii de drept, la apărarea persoanei, a drepturilor și libertăților acestora precum și la educarea cetățenilor în spiritul respectării legilor, este necesar ca pedeapsa aplicată infractorilor să intervină cât mai aproape de data săvârșirii infracțiunilor. Pe de o parte, este satisfăcut, astfel, interesul general al societății- intervenția imediată a represiei penale ca mijloc de prevenție generală-, dar și împiedicarea infractorilor de a continua activitatea infracțională; pe de altă parte și interesul personal al victimei și al inculpaților de a cunoaște cât mai repede soluția dată procesului; orice prelungire a procesului peste o durată rezonabilă, oricât de corectă ar fi soluția adoptată, își pierde rolul represiv și educativ pe care trebuie să-l aibă.

Adoptarea alin.3 al art.21, prin revizuirea, în 2003 a Constituției României, potrivit căruia „părțile au dreptul la un proces echitabil și la soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil”, duce la concluzia că cerința dispoziției constituționale pentru un termen rezonabil al procesului penal trebuie să fie o trăsătură caracteristică a procesului penal, ca echitatea. Nu poate fi echitabil un proces care ar dura, fără o justificare temeinică, o perioadă îndelungată de timp, aducând atingere atât interesului general al societății, cât și interesului personal al părților din proces.

Dacă ne referim la un termen „rezonabil” de soluționare a cauzelor, avem în vedere cerința desfășurării operative a procesului, dar în condițiile în care s-ar asigura și cernța aflării adevărului și apărarea părților din proces. Termen rezonabil înseamnă atât operativitate cât și acceptarea unei durate de care ar depinde soluționarea corectă a cauzei. În unele legislații se fixează o durată limită de soluționare a cauzei-6 luni, 1 an; o astfel de abordare a duratei procesului nu ține seama însă de gradele diferite de complexitate a cauzelor, prin nr de infracțiuni sau delictе urmărite și judecate, numărul inculpaților, al celorlalte părți, dificultatea probatorilor ș.a. Termenul rezonabil în care trebuie soluționată o cauză are în vedere toate elementele de apreciere, fiind rezonabil un termen de câteva luni pentru o cauză cu un singur inculpat și o singură infracțiune, fără probatorii complicate, dar și un termen de 1 sau 2 ani pentru soluționarea unei cauze penale complexe, în special în domeniul economico-financiar unde sunt necesare expertize de lungă durată.

Cerința unui termen rezonabil în soluționarea cauzelor în cadrul unui proces are repercursiuni atât asupra legiuitorului, cât și asupra participanților la urmărirea și judecarea cauzelor. Asupra legiuitorului se influențează prin fixarea de către acesta a unor termene scurte de exercitare a unor drepturi, de efectuare a unor lucrări, de desfășurare a unor activități, respectându-se totuși garanțiile necesare pentru o normală și corectă desfășurare a unui proces; asupra activității de urmărire penală, de ex și de judecată are influență prin obligarea procurorilor și a judecătorilor, a părților de a desfășura de îndată sau în termene cât mai scurte activitățile procesuale, ajungându-se astfel la o anumită operativitate a urmăririi penale și a judecării, într-o durată nici prea scurtă, care ar afecta soluționarea justă a cauzei, dar nici prea îndelungată, care ar afecta efectul represiv și educativ al procesului penal. Caracterul procesului penal de a asigura soluționarea cauzelor într-un termen rezonabil se reflectă în reglementarea regulilor de bază și a normelor în care se desfășoară activitatea autorităților judiciare și a părților din proces, în sensul că reglementarea trebuie să asigure o operativitate normală, continuă, fără întreruperi și amânări nejustificate, dreptul la apărare trebuie să fie asigurat chiar dacă ar implica o amplificare a duratei procesului, toate însă rezonabil, realizând și celălalt caracter al procesului, de a fi echitabil.

Așadar, atât caracterul echitabil al procesului, cât și cerința soluționării cauzelor penale într-un termen rezonabil își pun amprenta asupra principiilor fundamentale ale unui proces și asupra fiecărei reglementări în parte, numai astfel asigurându-se realizarea celor două trasături caracteristice înscrise în Cedo și în Constituția revizuită a României.

Bibliografie

1. G. Antoniu, N. Volonciu, N. Zaharia, **Dicționar de procedură penală**, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1988
2. G. Theodoru, **Tratat de drept procesual penal**, ediția a 2a, Ed. Hamangiu, București, 2008
3. V. Pătulea, **Proces echitabil- Jurisprudența comentată a Curții Europene a Drepturilor Omului**, Institutul Român pentru Drepturile Omului, București, 2007